



Маніторынг

выканання беларускімі ўладамі прапаноў эўрапейскіх структураў у сфэры нармалізацыі стану няўрадавых арганізацыяў і свабоды асацыяцыяў

Падрыхтавана Асамблеяй няўрадавых дэмакратычных арганізацыяў Беларусі

Пэрыяд маніторынгу: 25.03.2009 - 24.06.2009
(прамежкавая справаздача №3)

У пэрыяд маніторынгу зафіксавана значнае пагаршэньне сытуацыі з рэгістрацыяй новых грамадзкіх аб'яднаньняў: агульная колькасьць новазарэгістраваных арганізацыяў зьменшылася ў параўнаньні з папярэднімі гадамі, а шэрагу вядомым незарэгістраваным грамадзкім арганізацыям і дзьвюм партыям было адмоўлена ў рэгістрацыі на нязначных альбо сумнеўных падставах. Парлямонт прыступіў да разгляду законапраекту, які скіраваны на яшчэ большае пагаршэньне ўмоваў рэгістрацыі грамадзкіх аб'яднаньняў і палітычных партыяў праз пашырэньне магчымых падставаў для адмовы ў рэгістрацыі. Структуры грамадзянскай супольнасьці як і раней маюць складанасьці з арэндай памяшканьняў для штотдзённай дзейнасьці альбо правядзеньня асобных мерапрыемстваў. У траўні 2009 году быў упершыню з красавіка 2008 года вынесены абвінаваўчы прысуд паводле артыкулу 193.1 за дзейнасьць у складзе незарэгістраванага грамадзкага аб'яднаньня.

1. Рыхтуюцца зьмены ў заканадаўства аб рэгістрацыі грамадзкіх аб'яднаньняў і партыяў

Палата прадстаўнікоў Нацыянальнага Сходу прыступіла да разгляду праекта закона “О внесении изменений и дополнений в некоторые законы Республики Беларусь по вопросам осуществления административных процедур”, якім, сярод іншага, прадугледжваецца ўнясенне зьменаў у палажэньні Закону “Аб грамадзкіх аб'яднаньнях” і Закону “Аб палітычных партыях”, датычныя працэдуры рэгістрацыі. Насуперак паведамленьням дзяржаўных мэдыяў, гэты законапраект не толькі не спрашчае працэдуру рэгістрацыі, а нават пагаршае становішча праз істотнае пашырэньне магчымых падставаў для адмовы ў рэгістрацыі.

У цэлым прапанаваныя зьмены скіраваныя на прывядзеньне заканадаўства ў адпаведнасьць з існуючай практыкай вынясення адвольных адмоваў у рэгістрацыі на нязначных падставах для тых аб'яднаньняў, легалізацыя якіх зьяўляецца непажаданай для ўладаў. У дзеючай рэдакцыі, Закон “Аб грамадзкіх аб'яднаньнях” прадугледжвае адмову ў рэгістрацыі толькі ў тых выпадках, калі зафіксаваныя ў статуте мэты, задачы, мэтады альбо тэрыторыя дзейнасьці аб'яднаньня не адпавядаюць заканадаўству. Іншыя недахопы могуць трактавацца як выпраўляльныя і ня могуць зьяўляцца падставай для адмовы. Прапанаваная новая рэдакцыя прадугледжвае, што падставай для адмовы будуць і хібы ў любых іншых палажэньнях статута ці нават любых іншых дакумэнтах, пададзеных на рэгістрацыю (зьвесткі пра заснавальнікаў, графічная схема арганізацыйных структураў, дакумэнт аб аплаце, абвесткі за рэгістрацыю ў газэце ці інш.). Прапанаваная рэдакцыя фактычна пазбаўляе сэнсу паняцьце выпраўленьня недахопаў у пададзеных на рэгістрацыю дакумэнтах.

Спрашчэньне працэдуры пастаноўкі на падаткавы ўлік і на ўлік у іншых органах для новазарэгістраваных аб'яднаньняў сапраўды ёсьць пазытыўнай зьменаю, аднак гэта ніякім чынам не датычыцца павелічэньня магчымасьцяў для рэгістрацыі. Іншыя нязначныя зьмены ў закон носяць выключна тэхнічны характар, але нават яны ня могуць разглядацца як скіраваныя на спрашчэньне працэдуры рэгістрацыі. Напрыклад, ад ініцыятыўных групаў па стварэньні аб'яднаньняў прапануецца апроч статута аб'яднаньня на паперы прадставіць і ягоную лічбавую вэрсію. Нельга выключыць, што гэта палажэньне законапраекту можа выклікаць фактычную перарэгістрацыю існых аб'яднаньняў, паколькі лічбавая вэрсія статута імі раней не прадстаўлялася.

Апублікаваная вэрсія законапраекту зьяўляецца папярэдняй, аднак наўрад ці ад беларускіх парлямэнтараў варта чакаць яе канцэптальнага зьмянення. Некаторыя з вынесеных увесну адмоваў у рэгістрацыі фактычна ўжо адбываліся з выкарыстаньнем палажэньняў яшчэ не прынятага законапраекту. Гэта датычыцца пашырэньня падставаў для адмовы, а таксама выкарыстаньня ў дачыненні да Партыі Беларускай Хрысціянскай Дэмакратыі працэдуры “прыпыненьня рэгістрацыі”, якая не прадугледжана дзеючай рэдакцыяй закона.

2. Крымінальная адказнасьць за дзейнасьць незарэгістраваных аб'яднаньняў

Сымбалічным знакам заканчэньня нядоўгага пэрыяду спадзяваньняў на паляпшэньне прававога клімату для грамадзкіх аб'яднаньняў стала вяртаньне да практыкі выкарыстаньня артыкулу 193.1 Крымінальнага кодэксу. У траўні 2009 году ў Гомелі за ўдзел у незарэгістраванай арганізацыі быў асуджаны Андрэй Несьцяровіч, пры гэтым да яго была адразу ўжытая амністыя і за краты ён ня трапіў. Прысуд паводле артыкулу 193.1 быў вынесены ўпершыню з красавіка 2008 года. Гэта ўжо сямнаццаты чалавек, асуджаны паводле гэтага артыкулу.

3. Рэгістрацыя аб'яднанняў

Прыканцы 2008 году, пасля рэгістрацыі ПАГА “Рух “За Свабоду” сярод структураў грамадзянскай супольнасці паўстала асыярожнае спадзяванне на магчымую рэгістрацыю іншых грамадзкіх аб'яднанняў і партыяў. Адразу некалькі арганізацыяў распачалі падрыхтоўку ўстаноўчых сходаў. Але прайшло паўгады, і практычна ніхто зь незалежных грамадзкіх аб'яднанняў альбо палітычных партыяў не здолеў атрымаць рэгістрацыю, сутыкнуўшыся са звыклымі адмовамі.

Міністэрствам юстыцыі былі вынесены адмовы ў рэгістрацыі на заявы, якія падавалі Асамблея няўрадавых дэмакратычных аб'яднанняў, Партыя Беларуска Хрысціянская Дэмакратыя, Партыя Свабоды і Прагрэсу (чацвёртая спроба рэгістрацыі ад 2003 году), Грамадзкае праваабарончае аб'яднаньне “Наша Вясна” (другая спроба рэгістрацыі за 2009 год), Моладзеве асветніцкае грамадзкае аб'яднаньне «Моладзевая хрысціянска-сацыяльная садружнасьць «Маладыя дэмакраты», Моладзеве грамадзкае аб'яднаньне “Маладыя сацыял-дэмакраты-Маладая грамада”. Ня стала лепшай і сытуацыя на ўзроўні лякальных арганізацыяў - Праваабарончае грамадзкае аб'яднаньне “Берасцейская Вясна” трэці раз на працягу 2009 года атрымала адмову ў рэгістрацыі.

Падставы для адмовы ў рэгістрацыі найбольш красамоўна могуць быць праілюстраваны адмовай у рэгістрацыі Горадзенскаму абласнаму аддзяленьню Партыі БНФ і Горадзенскаму абласнаму аддзяленьню Грамадзкага аб'яднання БНФ “Адраджэньне”. Ім было адмоўлена на той падставе, што пададзеныя на рэгістрацыю дакумэнты былі выкананыя неналежным памерам друкаванага шрыфта, хоць заканадаўства не вызначае ніякіх адмысловых нормаў для гэтага (шрыфт быў дастаткова вялікі і ў цэлым стандартны).

Усе скаргі на рашэньні аб адмове ў рэгістрацыі грамадзкіх аб'яднанняў былі адхіленыя судовымі інстанцыямі. Таксама суды пацьвердзілі адмовы ў рэгістрацыі шэрагу першасных аддзяленьняў прафсаюзу працаўнікоў радыёэлектроннай прамысловасці (у тым ліку ў Гомелі, Віцебску і Магілёве). Справы аб скаргах на адмову ў рэгістрацыі Партыі Беларуска Хрысціянская Дэмакратыя, Грамадзкага праваабарончага аб'яднання “Наша Вясна” знаходзяцца на момант падрыхтоўкі гэтага дакумэнту на разглядзе ў Вяроўным судзе, а справа Праваабарончага грамадзкага аб'яднання “Берасцейская Вясна” абскарджваецца ў Берасцейскім абласным судзе. 22 красавіка 2009 году Вяроўны суд не задаволіў скаргу сузаснавальнікаў “Нашай Вясны” на папярэднюю адмову ў рэгістрацыі.

У чэрвені 2009 году аптымізм, народжаны рэгістрацыяй “Руху “За Свабоду”, аказаўся вычарпаны. Зарэгістраваць новае грамадзкае аб'яднаньне ў Беларусі цяпер не прасьцей, чым было раней, а новыя палітычныя партыі не рэгіструюцца ў Беларусі з 2000 году.

Некаторыя няўрадавыя арганізацыі (напрыклад, моладзевая арганізацыя “Права Альянс”, якая беспаспяхова спрабавала зарэгістравацца ў 2004 годзе) ня маючы надзеі зарэгістравацца ў выглядзе аб'яднання, рэгіструюцца ў выглядзе “ўстановаў” (для іх цяпер створаны заяўляльны парадак рэгістрацыі). Але гэтая арганізацыйная форма не належыць да асацыяцыяў і не дазваляе карыстацца многімі правамі грамадзкіх аб'яднанняў (прадстаўляць інтарэсы грамадзянаў у судзе, вылучаць назіральнікаў на выбары і сябраў выбарчых камісіяў, прэтэндаваць на дзяржаўную фінансавую падтрымку).

Паводле статыстычнай справаздачы міністэрства юстыцыі, за першыя тры месяцы 2009 года органамі юстыцыі былі зарэгістраваны 14 новых грамадзкіх аб'яднанняў (у тым ліку 5 рэспубліканскіх і 9 мясцовых), а таксама 3 новых фонды (у тым ліку 1 міжнародны і 2 мясцовыя). За гэты ж пэрыяд былі зарэгістраваны альбо пастаўлены на ўлік 144 новыя арганізацыйныя структуры прафэсійных саюзаў, 1190 арганізацыйных структураў іншых грамадзкіх аб'яднанняў, 4 новыя арганізацыйныя структуры палітычных партыяў. Аднак, гэтыя паказчыкі зусім ня сьведчаць пра павелічэньне колькасці рэгістрацыяў. У 2008 і, нават, у 2007 гадах лічбы былі заўважна вышэйшыя. Мяркуючы з наяўнай сытуацыі, колькасць новых зарэгістраваных грамадзкіх аб'яднанняў у 2009 годзе будзе найменшай за апошнія тры гады. Падобна, што закрыцьцё “акна магчымасцяў” для легалізацыі новых аб'яднанняў выклікана набліжэньнем кампаніі выбараў прэзыдэнта, што традыцыйна суправаджаецца ў Беларусі павелічэньнем ціску на структуры грамадзянскай супольнасці.

4. Папярэджаньні, праверкі ды іншыя санкцыі

Нягледзячы на абвешчаны ў сьнежні 2008 году мараторый на праверкі дзейнасці юрыдычных асобаў усіх відаў, шмат якія грамадзкія аб'яднаньні пакутуюць ад праверак з боку разнастайных кантрольных органаў. У траўні 2009 года на падставе абвінавачаньня ў падаткавых парушэньнях быў накладзены штаф у памеры 14 мільёнаў рублёў (больш чым 5 тысяч даляраў) на Грамадзкае аб'яднаньне “Экадом”, банкаўскі рахунак гэтай арганізацыі быў замарожаны. У тым ліку былі спягананы на карысьць дзяржавы ахвяраваньні, атрыманыя арганізацыяй. Цяпер аб'яднаньне абскарджвае эканамічныя санкцыі.

5. Выкананьні рэкамінацыяў Камітэту ААН па правах чалавека

У красавіку 2009 года праваабаронца Алесь Бяляцкі, які зьяўляецца старшынём Рады ліквідаванага ў 2003 г. Грамадзкага аб'яднаньня “Праваабарончы цэнтар “Вясна”, атрымаў адказ на свой зварот зь Міністэрства замежных справаў. Праваабаронца звяртаўся ў МЗС за тлумачэньнямі наконт таго, якія меры былі прынятыя міністэрствам дзеля выкананьня Меркаваньня Камітэта па правах чалавека ААН у сувязі са скасаваннем рэгістрацыі “Вясны”. 24 ліпеня 2007 г. Камітэт па правах чалавека ААН ухваліў Меркаваньні датычна гэтага індывідуальнага звароту (нумар паведамленьня 1296/2004 г.) і выявіў парушэньне Беларуссю артыкула 22, пункта 1 Міжнароднага Пакту аб грамадзянскіх і палітычных правах. Камітэт прыйшоў да высновы, што паводле артыкулу 2, пункт 3(а) Пакту, аўтар і суаўтары скаргі маюць права на адпаведныя сродкі прававой абароны, якія ўключаюць у сябе перарэгістрацыю “Вясны” і кампэнсацыю. У адказе за подпісам намесьніка міністра замежных справаў паведамляецца, што беларускі бок разглядае рашэньні Камітэту па правах чалавека ААН як рэкамінацыйныя і не абавязковыя для выкананьня. Такім чынам, беларускі бок не збіраецца выконваць рашэньні Камітэту па пытаньнях парушэньняў правоў чалавека ў Беларусі.

6. Доступ да памяшканьняў

На працягу траўня 2009 году працягваліся пагрозы скасаваньня дамовы арэнды на памяшканьне, якое займае Партыя БНФ. Арэндадаўца памяшканьня (дзяржаўная служба) выказваў незадаволенасьць сваечасовасьцю аплаты арэнды. Дамова на арэнду офісу, паводле арэндадаўцы, працягвацца ня будзе, і перад гэтай партыяй стаіць пагроза пазбаўленьня юрыдычнага адрасу, што верагодна пацягне за сабой страту рэгістрацыі.

Барысаўскае аддзяленьне грамадзкага аб'яднаньня “Дзеці ў бядзе” у красавіку 2009 года было вымушанае спыніць сваю дзейнасьць празь немагчымасьць аплочваць арэнду памяшканьня камунальнай уласнасьці. Шматлікія звароты дабрачыннай арганізацыі ў мясцовыя органы ўлады з просьбай прадаставіць ільготную стаўку арэнды не прывялі да посьпеху.

7. Перашкоды ў правядзеньні ўстаноўчых сходаў ды іншых мерапрыемстваў

У траўні 2009 году ў Менску адбыліся чарговыя зьезды Беларускай асацыяцыі журналістаў і апазыцыйнай Партыі камуністаў Беларускай. 20 чэрвеня 2009 года ў Менску быў праведзены “Пашыраны сход сябраў Партыі БНФ”, а таксама “Сход прыхільнікаў эўрапейскага шляху разьвіцьця для Беларусі”. Аргкамітэт V Зьезду беларусаў свету, што плянуецца згуртаваньнем беларусаў сьвету “Бацькаўшчына” на 18-19 ліпеня 2009 года, паведаміў, што такіх цяжкасьцяў у пошуку памяшканьня для зьезду арганізатары ня мелі яшчэ ніколі. Арганізатары атрымалі 19 адмоваў і не выключалі, што з’езд прыйдзецца праводзіць за мяжой. Але, урэшце рэшт, памяшканьне было прадастаўлена са згоды Менскага гарвыканкаму. У той жа час, шмат якія зарэгістраваныя аб’яднаньні і групы дзеля стварэньня новых аб’яднаньняў маюць цяжкасьці з пошукам дастаткова ўмяшчальных заляў для правядзеньня сходаў.

Грамадзкае праваабарончае аб’яднаньне “Наша Вясна” сутыкнулася зь цяжкасьцямі ў пошуку памяшканьня для свайго чарговага ўстаноўчага сходу прыканцы красавіка 2009 году: фактычна ўсе арганізацыі, да якіх звярнуліся заснавальнікі “Нашай Вясны” з просьбай прадаставіць у арэнду памяшканьне для правядзеньня ўстаноўчага сходу аб’яднаньня, праваабаронцам адмовілі. У выніку сваё ўстаноўчае мерапрыемства заснавальнікі “Нашай Вясны” былі вымушаныя правесці ў офісе Партыі БНФ.

На цяжкасьці ў правядзеньні ўстаноўчага мерапрыемства скардзіцца і ініцыятыўная група па аднаўленьні Беларускай Партыі Працы, ліквідаванай у 2004 годзе.

Прадстаўнікі непрызнанай ўладамі часткі Саюзу палякаў на Беларусі намагаліся прыняць удзел у паседжаньні па вылучэньні дэлегатаў на зьезд гэтага аб’яднаньня, які ладзіцца праўладнай часткай Саюзу палякаў (адбывалася ў Горадні). Аднак, улады не дапусьцілі іх на гэтае мерапрыемства.

Улады Горадні не дазволілі суполцы прафсаюза радыёэлектроннай прамысловасці правесці пікет, запланаваны на 3 красавіка 2009 года.